

УДК 37 : 330.35

Лебеда Т.Б., канд. екон. наук
провідний науковий співробітник
Інституту економіки та прогнозування НАН України

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ОЧІКУВАННЯ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Стаття продовжує тему попередніх публікацій автора щодо дослідження освіти як фактора економічного зростання. Проведено порівняння країн світу щодо рівня суспільної результативності освіти та обґрунтовано необхідність реформування системи освіти в Україні. На базі аналізу законодавства розкрито основні напрями, зміст та умови реформування освіти в Україні, сформульовано макроекономічні очікування від реалізації реформ.

Ключові слова: реформа освіти, людський розвиток, економічне зростання, макроекономіка.

JEL: I2; O10

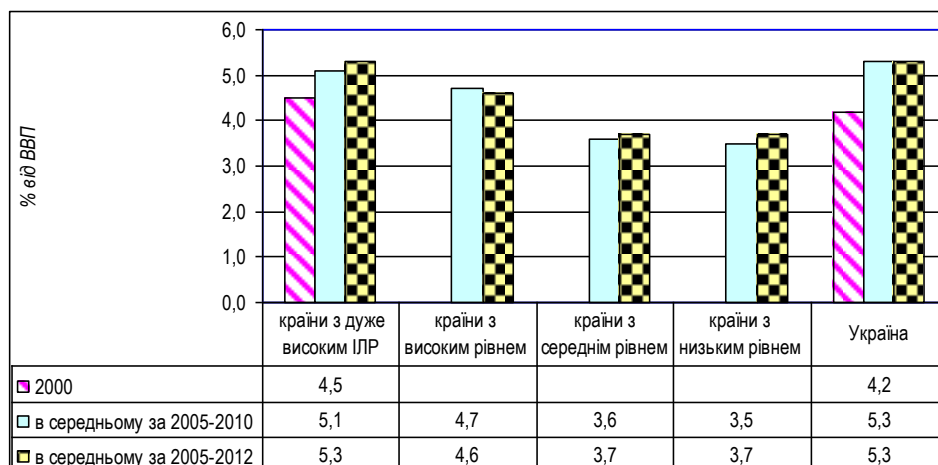
Постановка проблеми. Протягом останніх десятиріч у країнах світу активно відбувається перехід до економіки нової якості – так званої "знаннєвої" економіки, що передбачає накопичення та застосування нових знань в усіх сферах життєдіяльності суспільства. У цьому аспекті особливої ролі набуває освіта, що перетворюється на важливий фактор впливу, визначаючи динаміку й характер майбутнього розвитку. А отже, оцінивши рівень розвитку освіти та ступінь її макроекономічної результативності, можна з високою ймовірністю оцінити перспективи майбутнього розвитку країни.

Мета статті – дослідити місце і роль освіти в Україні як фактора економічного зростання; порівняти Україну з країнами світу щодо макроекономічної результативності освіти; сформулювати основні проблеми та напрями реформування системи освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасні теорії економічного розвитку та практика державного управління країн світу особливу увагу обґрунтовано приділяють розвитку людини як основної продуктивної сили суспільства. Саме людина як носій загальних і професійних знань і навичок з можливістю постійного навчання і самовдосконалення вважається сьогодні основним чинником забезпечення сталого економічного розвитку на інноваційних засадах, а отже, при розробленні різного роду стратегій і програм міжнародні організації й уряди країн світу надають пріоритет саме інвестиціям у людину і насамперед – забезпеченню широкого доступу до якісної освіти.

Упродовж 2000–2012 рр. у країнах світу спостерігається стала тенденція збільшення частки витрат на освіту у структурі ВВП (рис. 1), що підтверджує їх орієнтацію на "знаннєву" складову економічного розвитку. Характерно, що високорозвинені країни витрачають на освіту більшу частку виробленого ВВП, ніж країни з середнім та низьким рівнем, а враховуючи суттєву відмінність між обсягом ВВП на душу населення у цих країнових групах можна зробити висновок про значні розбіжності між обсягами коштів, які витрача-

ються на освіту (у розрахунку на одну людину) в країнах різного рівня розвитку. Так, на усьому зазначеному періоді частка витрат на освіту у структурі ВВП України є однією з найвищих порівняно з країнами з високим рівнем і зіставною з країнами з дуже високим рівнем людського розвитку, проте витрати на одного учня/студента перебувають на рівні лише 20% від аналогічних витрат у країнах ЄС (за результатами 2012 р.) [1], причому це співвідношення вочевидь суттєво погіршилося у 2014–2015 рр.

Рис. 1. Динаміка частки суспільних витрат на освіту у структурі ВВП у 2000–2012 рр., за групами країн світу за індексом людського розвитку (ІЛР), %

Джерело: Human development report 2013 [Електронний ресурс] / сайт ООН. – Доступний з : <http://hdr.undp.org/en/2013-report>; Human development report 2014 [Електронний ресурс] / сайт ООН. – Доступний з : <http://hdr.undp.org/en/2014-report/download>

Суспільні витрати на освіту та її макроекономічна результативність

Для України традиційні досить високі стандарти освіти та високий суспільний попит на її отримання: за індексом освіти, скоригованим з урахуванням нерівності, Україна станом на 2013 р. посіла 28-ме місце (між Іспанією та Францією) серед 187 країн світу, тоді як за індексом людського розвитку – лише 83-тє місце (між Перу і Белізом)[2].

Порівняння суспільних витрат на систему освіти та її макроекономічної результативності у розрізі груп країн світу за рівнем людського розвитку та України наведено в табл. 1.

Важливою складовою індексу людського розвитку є показники, що відображають кількість років, які населення певної країни витрачає на отримання освіти – це *середня фактична та очікувана кількість років навчання*. Станом на 2012 р. в Україні середня фактична кількість років навчання (отриманого громадянами на момент 25 і більше років) становила 11,3 року, очікувана (що очікується для дітей у момент початку навчання) – 15,1 року [3]. Серед групи країн з високим рівнем людського розвитку (до яких відноситься Україна) це одні з найвищих показників, а серед групи країн з дуже високим рівнем – середнього рівня.

Таблиця 1

**Суспільні витрати та макроекономічна результативність системи освіти:
порівняння країн світу**

Показник		Групи країн				
		Країни з дуже високим ІЛР	Країни з високим ІЛР	у т.ч. Україна	Країни з середнім ІЛР	Країни з низьким ІЛР
Суспільне забезпечення системи освіти	Частка суспільних витрат на освіту у структурі ВВП, %, (2005–2012)	5,3	4,6	5,3	3,7	3,7
	Рівень грамотності дорослого населення (15 років і вище), %, (2005–2012)	- *	94,2	99,7	71,7	58,2
Суспільні результати систем освіти	Рівень грамотності молоді (15–24 років), %, (2005–2012)	- *	98,9	99,8	85,9	70,2
	Частка населення з освітою не нижчою за середню (25 і вище років), %, (2005–2012)	86,9	64,9	93,5	47,5	21,0
	Рівень охоплення дошкільною освітою, %, (2003–2012)	85	67	101	51	24
	Рівень охоплення початковою шкільною освітою, %, (2003–2012)	103	118	106	111	98
	Рівень охоплення середньою освітою, %, (2003–2012)	101	87	98	70	39
	Рівень охоплення вищою освітою, %, (2003–2012)	76	35	80	23	8
	Рівень задоволеності якістю освіти, % задоволених, (2002–20011)**	61,3	58,0	50,1	69,2	56,5
	Економіч- на резуль- тативність	Валовий національний дохід у розрахунку на душу населення, дол. США, постійні ціни 2011 р., (2013)	40 046	13 231	8 215	5 960

* Рівні грамотності населення у країнах з дуже високим рівнем людського розвитку вважаються стовідсотковими.

** Відсоток респондентів, що відповіли "задоволений" на запитання Всесвітнього опитування Геллапа: "Задоволені Ви чи незадоволені системою освіти?".

Джерело: складено автором за даними: Human development report 2013 [Електронний ресурс] / сайт ООН. – Доступний з : <http://hdr.undp.org/en/2013-report>; Human development report 2014 [Електронний ресурс] / сайт ООН. – Доступний з : <http://hdr.undp.org/en/2014-report/download>

За рівнями грамотності дорослого населення і молоді та рівнем охоплення середньою освітою Україна перебуває на рівні країн з дуже високим індексом людського розвитку, тоді як за часткою населення з освітою, не нижчою за середню, рівнем охоплення дошкільною та початковою шкільною освітою, рівнем охоплення вищою освітою навіть перевершує аналогічні показники ряду країн з дуже високим рівнем людського розвитку. Натомість рівень задоволеності якістю освіти в Україні є одним із найнижчих серед країн світу і суттєво нижчим за середні значення цього показника за всіма групами країн. Останній показник є досить суб'єктивним і відтворює, на наш погляд, потенційну можливість застосування результатів освіти в економіці країни або інших країн світу та отримання різного роду благ. Отже, наразі високий освіт-

ній потенціал населення міг би стати однією з реальних конкурентних переваг України, однак якість освіти і випускників ВНЗ є низькою. Понад те, високі кількісні показники системи освіти в Україні не сприяють її економічному зростанню – це пояснюється насамперед недостатньою якістю освіти та розривом у попиті та пропозиції фахівців. Наведене вище свідчить, що відновлення дійсно високого освітнього потенціалу України і розвиток сучасних освітніх послуг можуть стати важливим фактором економічного зростання, для чого необхідно забезпечити тісну прив'язку системи освіти до економічних потреб суспільства, налагодити зв'язок освіти з реальними інноваційними процесами в економіці, підвищити якість та забезпечити рівну доступність населення до всіх етапів якісної освіти.

Загалом протягом усього періоду незалежності в освітньому секторі України накопичувалися численні проблеми системного характеру, серед яких[4]:

- ставлення влади до освітнього сектора як до другорядного порівняно з економікою, "витратної", а не інвестиційної, частини державного бюджету;
- занепад матеріально-технічної бази, старіння педагогічних кадрів, недостатній приплив молодих спеціалістів;
- низька заробітна плата, зниження соціального статусу працівників освіти;
- неефективна, надмірно централізована, застаріла система управління і фінансування;
- корупція і надмірна комерціалізація освітніх послуг;
- зниження якості освіти та падіння рівня знань і вмінь учнів, моральне старіння методів і методик навчання, зниження якості навчальної літератури та критичний брак передових технологій в освітньому секторі;
- брак ефективної системи моніторингу і контролю якості освіти.

Отже, реформування системи освіти в Україні з метою підвищення її макроекономічної результативності, тісної прив'язки до економічних потреб, забезпечення якісних та доступних освітніх послуг для населення є одним із найважливіших напрямів діяльності держави. При цьому потрібна системна реформа, яка має бути предметом суспільного консенсусу, розуміння того, що освіта – це один з основних важелів цивілізаційного поступу й економічного розвитку.

Законодавчі основи реформування системи освіти в Україні

Освітня діяльність в Україні регламентується Законами України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Про загальну середню освіту", "Про професійно-технічну освіту", іншими нормативно-правовими актами; з 1 вересня 2015 р. набрав чинності Закон України "Про вищу освіту", ухвалений Верховною Радою України 01.07.2014 р.

На сьогодні в Україні розпочато реформи у сфері освіти. Таке реформування не передбачає значних капітальних вкладень, швидше заміну концепції, покращення менеджменту, оптимізацію діяльності, і в цілому підвищення макроекономічної результативності освітніх послуг. Основні принципи і напрями реформування системи освіти в Україні викладено в Угоді про коаліцію депутатських фракцій "Європейська Україна" (підписаній 27.11.2014 р.); Указі Президента України № 5/2015 "Про стратегію сталого розвитку "Україна–2020" від 12.01.2015 р.; Програмі діяльності Кабінету Міністрів України,

схваленої постановою Верховної Ради України № 26-VIII від 11.12.2014 р., інших нормативно-правових документах. Національною радою реформ в Україні при Президентові України оприлюднено проект *Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 років*[4].

Як основні напрями реформи освіти в Україні визначено такі.

1) Узгодити **структуру освіти** (дошкільна, середня, вища, професійна) з потребами сучасної економіки та інтеграції України в європейський економічний і культурний простір. У сфері дошкільної освіти – забезпечити доступ до послуг піклування й освіти для всіх дітей до 6 років за різними формами (вдома, у відповідних закладах), з 2017 р. відкрити дошкільні навчальні заклади сімейного та корпоративного (відомчого) типу. У сфері середньої освіти – узгодити з типовими європейськими нормами тривалість навчання (12 років) і навчального року; застосовувати ЗНО при переході з одного рівня освіти на інший (з I на II для моніторингу якості, з II на III – для диференціації подальшої освіти (професійна школа, професійний чи академічний ліцей, гімназія тощо); передбачити з 2017 р. повний перехід на профільну підготовку, створити навчальні заклади III ступеня нового типу. У сфері вищої освіти – перейти на треступеневу систему ВО – початкову (молодший бакалавр, короткий цикл), бакалаврську, магістерську (відповідно до Закону України "Про вищу освіту"); перейти до дворічної магістратури та чотирирічної програми підготовки докторів філософії (1-й науковий ступінь); з 2016 р. перейти до нового переліку спеціальностей відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти (з обмеженням 60–80 спеціальностей); створити регіональні докторські школи на базі кількох ВНЗ та наукових установ для повноцінного функціонування докторських програм. Професійна освіта: перейти до дворівневої системи (кваліфікований робітник і молодший спеціаліст), передбачивши різні форми здобуття профосвіти (у навчальних закладах різних форм власності, на робочому місці); розробити регіональні програми розвитку профосвіти за участі працедавців, спираючись на реальну потребу у фахівцях, розширити права щодо розроблення освітніх програм.

2) Забезпечити відповідність **змісту освіти** потребам і викликам сучасного суспільства, створити умови для її постійного оновлення, перетворити освіту на рушійну силу економіки знань. Запровадити єдині стандарти/індикатори знань, умінь і навичок для учнів і викладачів, співмірні з відповідними міжнародними показниками; розробити й запровадити у 2015–2017 рр. нове покоління стандартів ВО, а протягом 2014–2018 рр. – нові професійні стандарти. Забезпечити варіантність освітніх програм піклування та освіти дітей (на вибір освітніх закладів і батьків) та принцип вільної гри для дітей 3–5 років. Відновити у 2015–2020 рр. лабораторну і практичну частину природничої підготовки на базі новітнього обладнання; до академічної складової додати практичну орієнтацію основних предметів; запровадити з 2018 р. обов'язкову національну багаторівневу сертифікацію випускників старшої школи і закладів професійної освіти з іноземних мов та комп'ютерних компетенцій; запровадити єдину програму громадянського виховання та системи ціннісного орієнтування; встановити мінімальний обсяг знань і навичок з військово-спортивної

й медичної підготовки, цивільної оборони та безпеки життєдіяльності для різних рівнів і ступенів освіти.

3) Забезпечити рівний **доступ до якісної освіти** всім громадянам України, перетворити освіту на соціальний ліфт. Розширити практику заохочення сімей з низьким соціально-економічним становищем до участі їхніх дітей у дошкільній освіті та пристосування системи до потреб сімей; організація домашніх візитів для виявлення потреби сімей у підтримці розвитку й навчання їхніх дітей; інклюзивне освітнє середовище для дітей з особливими освітніми потребами; забезпечити регулярне оцінювання розвитку і навчальних досягнень дітей з метою оцінити ефективність викладання і навчання, визначити потреби і потенційні труднощі у розвитку дітей; упровадити модель фінансування, яка оптимально поєднуватиме державне (комунальне) і приватне інвестування; протягом 2015–2018 рр. звільнити й повернути приміщення дошкільних навчальних закладів, зайняті іншими установами, забезпечити будівництво нових дошкільних установ із залученням інвесторів на умовах податкових пільг; передбачити з 2017 р. відкриття дошкільних навчальних закладів сімейного типу (зокрема в житлових приміщеннях) і корпоративних (відомчих); консолідувати мережі шкіл на основі розрахунку: початкова шестирічна школа функціонує за будь-якої кількості учнів, базова – не менше 100 учнів, старша – не менше 200 учнів, гарантувати функціонування школи за умови меншої кількості дітей, при неможливості їх навчання в іншій школі. Починаючи з 2016 р. проводити моніторинг реалізації права на рівний доступ до вищої освіти дітей з різним соціальним походженням та різними умовами середньої освіти; з 2016 р. замінити практику позаконкурсного вступу на надання грошової підтримки для проходження доуніверситетської підготовки. До 2020 р. забезпечити всі навчальні заклади широкосмуговим Інтернетом, зокрема у рамках державно-приватного партнерства, щороку визначати мінімальний перелік потрібних ІТ-засобів та ІТ-сервісів для використання у сфері освіти й науки для навчальних закладів усіх рівнів; забезпечити зовнішню незалежну експертизу навчальної літератури й інших засобів навчання та перейти на систему відбору/замовлення підручників, навчальних посібників та інших навчальних засобів, які видаються коштом державного бюджету, безпосередньо школами.

4) **Кадри: професійний розвиток та соціальний статус**– реформувати систему підготовки й перепідготовки педагогічних та управлінських кадрів в освітньому секторі, забезпечити високі соціальні стандарти для працівників освітньої сфери. Провести у 2015–2017 рр. моніторинг усіх педагогічних навчальних закладів для розроблення рекомендацій щодо їхньої оптимізації; розробити нові вимоги, норми, стандарти, процедури атестації педагогічних працівників на основі незалежної зовнішньої та внутрішньої оцінки; вихователі, які працюють з дітьми до 3-х років, повинні мати щонайменше ступінь бакалавра, асистенти вихователя та технічний персонал – щонайменше середню освіту; вихователі, які працюють з дітьми 3–5 років, повинні мати щонайменше ступінь магістра, асистенти вихователя та технічний персонал – щонайменше середню освіту. Обов'язковий професійний розвиток (підвищення кваліфікації) має здійснюватися щонайменше раз на рік. Необхідно сформулювати і законо-

давчо закріпити вимоги до наукового і професійного профілю сучасного викладача-дослідника, запровадити протягом 2015–2020 рр. комплекс заходів, спрямованих на системне заохочення наукової і професійної активності викладачів, їхньої академічної мобільності (міжнародної і внутрішньої), розширення практик творчих відпусток і стажування (зокрема за кордоном), підтримку вітчизняних наукових видань, запровадження практики участі іноземних викладачів у навчальному процесі українських університетів – 15% до 2020 року, 30% до 2025 р. Провести реформу оплати праці педагогічних працівників: на 2020 р. встановити середній розмір річної заробітної плати вчителів на рівні, не меншому, ніж річний ВВП на душу населення. Законодавчо забезпечити укладання обов'язкового письмового трудового договору (контракту) щонайменш на 5 років з усіма педагогічними працівниками за результатами незалежної сертифікації або атестації, запровадження надбавок за використання прогресивних методик і технологій навчання, врахування усіх видів роботи тощо. Надання педагогічним працівникам пільгових кредитів на будівництво або придбання житла коштом відповідних бюджетів, а також адресних компенсацій для часткового покриття вартості винаймання житла. Змінити систему оплати праці вчителів і керівників шкіл, відмовившись від поурочної оплати, та перейти на оплату повного робочого дня вчителя. Поетапно перейти до нової системи оплати праці вчителів, яка міститиме стимулювальну складову.

5) Реорганізувати систему **управління, фінансування і менеджменту** освіти шляхом децентралізації, дерегуляції, запровадження інституційної, академічної і фінансової автономії навчальних закладів, дотримання принципу відповідальності навчальних закладів за результати освітньої і виховної діяльності. Переглянути обсяг і межі повноважень центральних і місцевих органів управління освітою, скоротити контрольно-наглядові функції. Районні управління і відділи освіти реорганізувати у сервісні центри. Відмовитись від законодавчого регулювання внутрішньоорганізаційної структури ВНЗ. Створити загальнодоступну державну базу даних з єдиним реєстром отримувачів і надавачів (навчальних закладів, викладачів, адміністрації) освітніх послуг. Перейти від адміністративного управління навчальними закладами до освітнього менеджменту. Запровадити школоцентричний менеджмент (ухвалення рішень на рівні школи). Запровадити наскрізне електронне урядування на всіх рівнях освіти (МОН, обласні управління, школи, інші навчальні заклади). Перейти до призначення директорів шкіл на конкурсній основі за п'ятирічним контрактом. Надати ВНЗ повноцінну фінансову автономію. Перейти до таких принципів фінансування:

- розробити методику обрахунку витрат на освіту;
- запровадити багатоканальне фінансування освіти через розробку механізмів стимулювання бізнесу, роботодавців, фізичних і юридичних осіб; стимулювати якісну освітню діяльність через систему державних грантів, контрактних відносин тощо;
- надати школам повноваження розпорядника коштів;
- запровадити систему конкурсного грантового фінансування наукових досліджень за бюджетні кошти та переорієнтувати на неї весь обсяг державного фінансування наукової діяльності; концентрувати фінансування на акту-

альних проектах та залучати до участі в конкурсних комісіях провідних світових вчених;

– до 2018 р. обмежити систему державного замовлення до цільового фінансування підготовки фахівців (переважно на рівні магістратури) для кадрового забезпечення потреб та послуг держави (вчителі, лікарі, військові тощо). З особами, які навчаються за державним контрактом, укласти контракт щодо подальшої роботи. Решту державного фінансування розподіляти за сукупністю кількісних і якісних критеріїв, знизивши залежність обсягу коштів для ВНЗ від кількості студентів;

– виокремити потоки фінансування: на навчання, науку, соціальне забезпечення, комунальні витрати. Диверсифікувати рівні фінансування у межах різних потоків: студент/викладач, підрозділ, ВНЗ;

– збільшити питому вагу витрат на загальну середню освіту до середньоєвропейських показників (не менше 65% від загальних витрат на освіту);

– легітимізувати існування та сприяти розвитку фондів сталого розвитку навчальних закладів усіх рівнів;

– створити у 2015–2017 рр. законодавчі й нормативні умови щодо мотивації приватного інвестування у сферу освіти й науки.

Відмовитись від інспектування МОН вищих навчальних закладів. Створити національну систему якості освіти (НСЯО) та запровадити єдину систему статистики і параметрів вимірювання якості освіти. Ухвалити національні індикатори якості освіти та національні індикатори ефективності освіти (у 2017 р. Україна має увійти в Education at a Glance). Законодавчо закріпити участь України в міжнародних моніторингових дослідженнях (PISA, TIMSS, PEARLS). Створити незалежні установи оцінювання і забезпечення якості вищої освіти, делегувати їм частину повноважень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, сприяти міжнародній акредитації освітніх програм українських університетів. Встановити прямий зв'язок між якістю вищої освіти та її бюджетним фінансуванням на підставі незалежного, комплексного та об'єктивного оцінювання діяльності вищих навчальних закладів.

Завдання у контексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом

У розділі V "Економічне та галузеве співробітництво" Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [5] передбачається, крім іншого, співробітництво у сфері освіти, навчання та молоді (глава 23 Угоди). Сторони зобов'язуються активізувати співробітництво в галузі вищої освіти з метою: реформування та модернізації систем вищої освіти та її зближення у рамках Болонського процесу; підвищення якості та важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між ВНЗ та розширення їх можливостей; активізації мобільності студентів та викладачів; спрощення доступу до отримання вищої освіти. Сторони повинні здійснювати заходи, спрямовані на активізацію обміну інформацією, практикою та досвідом, для заохочення більш тісного співробітництва в галузі професійно-технічної освіти та навчання, зокрема з метою розвитку систем професійно-технічної освіти та навчання, подальшого підвищення кваліфікації протягом трудової діяльності/життя відповідно до змін на ринку праці, використовуючи, коли це можливо, досвід ЄС.

Макроекономічні очікування реформування освіти в Україні

Як зазначалося вище, головною метою реформування системи освіти в Україні є підвищення її макроекономічної ефективності. В табл. 2 наведено цільові макроекономічні показники, що мають бути досягнуті в результаті реформи.

Таблиця 2

Цільові макроекономічні показники реформування системи освіти в Україні

Очікувані результати	Зміна, строки
Збільшити питому вагу витрат на загальну середню освіту до середньоєвропейських показників	Не менше 65% від загальних витрат на освіту
Збільшити охоплення дітей віком від 4-х років до початку навчання у школі навчанням у дошкільних навчальних закладах	До 85% у 2017 р. та до 95% у 2020 р.
Консолідувати мережі шкіл на основі розрахунку:	6-річна школа функціонує за будь-якої кількості учнів; базова – не менше 100 учнів; старша – не менше 200 учнів
Забезпечити володіння щонайменше двома іноземними мовами	Не менше 75% випускників загальноосвітніх навчальних закладів
Увійти до Education at a Glance*	З 2017 р.
Законодавчо закріпити участь України у міжнародних моніторингових дослідженнях (PISA, TIMSS, PEARLS)**	Увійти до 50 кращих держав – учасниць дослідження PISA
Запровадити практику участі іноземних викладачів у навчальному процесі ВНЗ	15% до 2020 р., 30% до 2025 р.
Збільшити кількість міжнародних здобувачів вищої освіти в Україні	
Збільшити частку спільних докторських програм із зарубіжними ЗВО	
Збільшити кількість українських ЗВО на вищих позиціях у міжнародних рейтингах	
Збільшення частки освітніх програм і кваліфікацій вищої освіти, які мають коди МСКО***	
Збільшення частки міжнародних здобувачів ВО з країн ОЕСР та ЄС серед загалу міжнародних здобувачів	15% до 2020 р.
Збільшення частки науково-педагогічних працівників з науковими ступенями з країн ОЕСР та ЄС	10% для дослідницьких ЗВО до 2020 р.
Збільшення частки double-diploma програм для рівня магістра	10% для дослідницьких ЗВО до 2020 р.
Забезпечити всі навчальні заклади широкосмуговим Інтернетом	До 2020 р.
Збільшити кількість українських академічних журналів та статей у них, що включені до міжнародних наукометричних баз	
Спрямувати на науку 1,7% ВВП, з яких 0,2% – на дослідницьку діяльність ЗВО	
Встановити середню ЗП педагогічних працівників на рівні, не меншому, ніж річний ВВП на душу населення	На 2020 р.
Зменшити серед зареєстрованих безробітних частку осіб з вищою освітою	

* Щорічний огляд основних показників ОЕСР у сфері освіти.

** Міжнародні моніторингові дослідження для оцінки якості шкільної освіти в країнах світу. PIRLS (Progress in International Reading Study) оцінює навички читання в молодших класах, TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study) та PISA (Programme for International Student Assessment) – математичні, читацькі та природні компетенції підлітків.

*** Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED) розроблена ЮНЕСКО як всеохоплюючий статистичний опис національних систем освіти та методологія для оцінки національних систем освіти порівняно із з'явними міжнародними рівнями.

Джерело: Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 рр.; Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 р.; інші урядові документи.

Макроекономічні перспективи реформування освіти в Україні

У разі поступової "перебудови" економіки України на інноваційних принципах слід чекати збільшення інноваційної складової ВВП і, відповідно, частки освітніх послуг у його структурі. Деклароване акцентування уваги уряду на гуманітарному розвитку людини, зокрема реформування системи освіти з метою забезпечення населення освітніми послугами належної кількості і якості, унормування процесів формування вартості послуг та деклароване збільшення рівня заробітної плати до середньоекономічного мають зумовити збільшення частки ВЕД "Освіта" у структурі ВВП.

Зважаючи на очікування щодо збереження в країні досить складної фінансової ситуації протягом наступних 5–10 років, дієвим напрямом ефективного розвитку освітніх послуг в Україні може стати розширення застосування у цій сфері механізмів державно-приватного партнерства (ДПП) – як засобу об'єднання фінансового, управлінського, організаційного потенціалу держави і приватних партнерів задля вирішення важливих завдань освіти. Важливо зазначити, що успішність розвитку ДПП буде залежати від довіри інвестора до держави, зокрема державного гарантування та убезпечення приватних інвестицій. Інтенсифікації та підвищенню ролі ВЕД "Освіта", крім іншого, сприятиме державна політика "вирівнювання" заробітної плати у цій сфері до середньої по економіці з її подальшим підвищенням.

Реформування сфери освіти потребує впровадження у практику діяльності положень Закону України "Про вищу освіту", а також розроблення і ухвалення законів "Про освіту" та "Про професійну освіту". Посилення автономії ВНЗ потребує внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу України. Крім того, нормативно-правового врегулювання потребують такі дії, як створення національної системи якості освіти та запровадження єдиної системи статистики і параметрів вимірювання якості освіти; ухвалення національних індикаторів якості освіти та національних індикаторів ефективності освіти (у 2017 р. Україна має увійти в Education at a Glance); закріплення участі України в міжнародних моніторингових дослідженнях (PISA, TIMSS, PEARLS); створення незалежних установ оцінювання і забезпечення якості вищої освіти (з делегуванням їм частини повноважень Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти); сприяння міжнародній акредитації освітніх програм українських університетів; встановлення прямого зв'язку між якістю вищої освіти та її бюджетним фінансуванням на підставі незалежного, комплексного та об'єктивного оцінювання діяльності вищих навчальних закладів. У рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС Україна має активізувати співробітництво в галузі вищої освіти (зближення у рамках Болонського процесу, поглиблення співробітництва між ВНЗ, активізація мобільності студентів та викладачів тощо) та активізувати обмін інформацією, практикою та досвідом у галузі професійно-технічної освіти та навчання.

Список використаних джерел

1. Національні рахунки освіти в Україні у 2012 р. [Електронний ресурс] / сайт Державної служби статистики України. – Доступний з : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Human development report 2013 [Електронний ресурс] / сайт ООН. – Доступний з : <http://hdr.undp.org/en/2013-report>
3. Human development report 2014 [Електронний ресурс] / сайт ООН. – Доступний з : <http://hdr.undp.org/en/2014-report/download>

4. Проект Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 років / офіц. Інтернет-представництво Президента України. – Доступний з : www.president.gov.ua

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Надійшла до редакції 17.11.2015 р.

Лебеда Т.Б., канд. екон. наук

ведучий научний співробітник Інституту економіки і прогнозування НАН України

МАКРОЕКОНОМИЧЕСКИЕ ОЖИДАНИЯ ОТ РЕАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕФОРМ В УКРАИНЕ

Статья продолжает тему предыдущих публикаций автора по исследованию образования как фактора экономического роста. Проведено сравнение стран мира относительно уровня общественной результативности образования и обоснована необходимость реформирования системы образования в Украине. Исходя из анализа законодательства, раскрыты основные направления, содержание и условия реформирования образования в Украине, сформулированы макроэкономические ожидания от реализации реформ.

Ключевые слова: реформа образования, человеческое развитие, экономический рост, макроэкономика.

Lebeda T., PhD in Economics, Leading Researcher

Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine

MACROECONOMIC EXPECTATIONS FROM THE IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL REFORMS IN UKRAINE

The article continues the theme of the author's previous publications on the study of education as a factor of economic growth. The author makes a comparison between Ukraine and other countries on the level of the economic effect of education and proves the necessity of reforming the educational system in Ukraine in order to resolve the urgent problems of improving its economic efficiency, and to focus on the needs of the modern economy, ensuring a wide and equitable access to modern knowledge.

Based on the analysis of legislative, regulatory and policy documents, the author reveals the guidelines and contents of educational reform in Ukraine, systematizes the purpose oriented macroeconomic indicators for monitoring, analyzes macroeconomic expectations and defines political and legal preconditions for successful implementation of the reforms.

Keywords: educational reform, human development, economic growth, macroeconomics

References

1. Natsional'ni rakhunky osvity v Ukraini u 2012 r. [National accounts of education in Ukraine in 2012]. Retrieved from <http://vvv.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
2. Human development report 2013. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/2013-report> [in English].
3. Human development report 2014. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/2014-report/download> [in English].
4. Proekt Kontseptsii rozvytku osvity v Ukraini na period 2015–2025 rokiv [The draft Concept of education development in Ukraine for the period 2015–2025 years]. Retrieved from www.president.gov.ua [in Ukrainian].
5. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odnii storony, ta Yevropejs'kym Soiuzom, Yevropejs'kym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i ikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony, ratyfikovana Zakonom Ukrainy № 1678-VII vid 16.09.2014 r. [The Association agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European atomic energy community and their member States, on the other hand, ratified by Law of Ukraine № 1678-VII dated 16.09.2014]. Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/lavs/show/984_011 [in Ukrainian].